

Prof. JEFFREY D. SACHS

Ortadoğu'da askeri yanılgılar

İsrailli ve Filistinlilerin belki de dörtte üçü barış ve uzlaşma için istekliler. Genelde aşırı dinci grupların gayretiyle doldurulan diğer dörtte birlik kesim ise bir diğerine karşı mutlak bir zafer elde etme çabasında. Sorun, çözüm bulunamamasında değil, bulunan çözümün uygulanamamasından kaynaklanıyor

İsrail'in Gazze ve Lübnan'a saldırması, İsrail ile Filistin arasındaki anlaşmazlığın çözümsüzlüğünü iyice gözler önüne serdi, durum daha da çelişkili bir hale geldi. İsrailli ve Filistinlilerin büyük bir çoğunluğu 1967'de belirlenen sınırlar boyunca iki eyalet kurulmasına hoşgörüyle bakıyorlar. Mısır ve Suudi Arabistan gibi başlıca Arap devletleri de bu görüşte hemfikirler. Burada sorun, çözüm bulunamamasında değil, bulunan çözümün uygulanamamasından kaynaklanıyor. Çünkü her iki tarafta da güçlü olan ve genelde sert yaklaşımları olan azınlıklar, çoğunluğun desteklediği çözümlere karşı çıkıyorlar.

İsrailli ve Filistinlilerin belki de dörtte üçü barış ve uzlaşma için istekliler, öte yandan genelde aşırı dinci grupların gayretiyle doldurulan diğer dörtte birlik kesim ise bir diğerine karşı mutlak bir zafer elde etme çabasında. Radikal Filistinliler İsrail'i yok etmek istiyor, diğer tarafta radikal İsrailliler de buldukları her fırsatta ya da Filistin nüfusunu zorla topraklarından atmak pahasına da olsa Batı Şeria'nın bütün kontrolünü ele geçirmeyi hedefliyor.

Barış çok yakın gibi görünse de anlaşmazlığın bir tarafındaki radikaller veya diğer gruplar bunu raydan çıkaracak bir kışkırtma çabasındalar. Bazen, İsrailli dini hareketle barış müzakereleri sürerken, İsrail Başbakanı İzak Rabin'e suikast düzenlemesi gibi olaylar, aynı taraftaki ılımlı ve radikal gruplar arasında açık anlaşmazlıkları derinleştiriyor. Bazen de İsrailli sivillere karşı, radikal Filistinlilerin, her iki taraftaki ılımlı grupların güven inşası sürecini baltalayan İsrail'e karşı abartılı bir şiddet tepkisi oluşturmak amacıyla düzenlediği terörist saldırılar aynı amaca hizmet ediyor.

Ilımlı gruplar, uzlaşmanın imkansız olduğunu savunan kendi taraftarlarının radikalleriyle günlük bir mücadele içindeler. İsrailli radikaller tüm Filistinlilerin İsrail Devletini yıkmaya kararlı olduğu konusunda ısrar ediyorlar. Filistinli intihar bombacılarını ve çocuk kaçırma eylemcilerini barışın olanaksız olduğunun delili olarak gösteriyorlar. Sürekli tekrarlanan şey ise barış için hiçbir ortaklarının olmadığı...

Filistinli radikaller ise İsrail'in amacına ulaşmak için entrikalar çevirdiği konusunda ısrar ediyor. İsrail'in toprak, taşıma, içme suyu, savunma ve diğer egemenlik unsurlarının üzerindeki hakimiyetini tam olarak bırakmadan, Gazze'den çekilmesi veya Batı Şeria'dan kısmen çekilme planlarını ilan etmesinin sadece, Filistin üzerindeki hedeflerini gerçekleştirmek için bir taktik olduğunu iddia ediyorlar.

Radikaller barışı engelleme çabalarında hep sonuç aldılar, çünkü bir taraftan gelen herhangi bir saldırı, sistematik olarak bir karşı saldırıyı doğuruyordu. Ilımlı gruplar ise her seferinde zayıf, toy ve idealist görünmekten kurtulamadılar. Radikaller yer yer savaşı kişiselleştirerek kesin zafer fantezilerinin çekici reklamını yapmayı da ihmal etmediler. İsrail kuvvetleri, sorun sanki devam eden politik yenişememede değilmiş gibi, durumu kişiye indirgeyip, düzenli olarak Filistinli liderleri öldürüyor, böylece adeta güçlü muhaliflerinin başlarını kesmeye çalışıyordu. Öteki cephede Filistinli şiddet eylemcileri kendi taraflarında, yeni bir terörist saldırı karşısında İsrail'in cesaretinin kırılacağı propagandasını yürütüyordu.

Böyle ölümcül bir çevrede olası bir ateşkes çok büyük bir önem taşır. İsrailli ve Filistinliler Oslo Barış Süreci bağlamında "barışın toprakları" fikrinde yakınlaşmaya başladılar. Her iki taraf da henüz pazarlıklar tam anlamıyla başlamamışken ve bir tarafın, uyuşmazlığa bir diğerinin veya başka bir odağın sebep olduğunu iddia etmesinden önce, 1967'deki sınırlamalara benzer konuları onaylıyorlardı. Şimdi yeni bir pazarlık imkanı ancak geçmişte kimin barışı engellediği gibi gereksiz tartışmalardan kaçınarak sağlanabilir.

Nobel ödüllü oyun teorisyeni Tom Schelling'in anlayışı özellikle bu bağlamda faydalı öneriler sunacaktır.

İsrail ve Filistin'de ılımlı gruplar uzlaşmanın imkansız olduğunu savunan kendi içlerindeki taraftarlarına da söz geçirmeye çalışıyor

Schelling bir anlaşmanın eşiğindeki delegeler için uygun bir odak noktası saptamanın pratik öneminin altını çizmişti. 1967 sınırları İsrail-Filistin anlaşmazlığının kaçınılmaz odak noktasıydı. Başlangıçta her iki taraf da 1967 sınırları konusunda prensipte anlaşmaya varmalı ve sonra söz konusu sınırlardan karşılıklı ve önemsiz bazı uygun sapmalar göstererek, bazı küçük toprakları ve kontrol tanımlarını (özellikle Kudüs hakkında) değiş tokuş etmelidirler.

Yani öncelikle her iki tarafın da 1967 sınırlarına gereken saygıyı gösterme konusunda prensipte anlaşmaları, sonra ayrıntılar üzerinde pazarlık etmeleri gerekir. Bu anlamda, Bölgenin ve dünyanın anahtar ülkesi konumundaki ülkelerin yönlendirmesiyle, Birleşmiş Milletler'in alacağı kararların sonuçlarını kabul etmeliler. Aksi halde yaşanan trajedi, olası anlaşmaları etkileyecek, bunun kaygısını yaşıyoruz.

İsrail, Gazze'de ve Lübnan'da askerlerinin kaçırılması yüzünden mağdur durumda. Fakat İsrail'in katı ve oransız askeri tepkisi, adeta radikallerin ekmeğine yağ sürüyor. İsrail Hükümeti ise Filistin'i finansal açıdan dara sokmak ve teslim olmasını sağlamak için çabalıyor. Hamas dolaylı olarak veya önemli baskılar altında kalmadığı sürece iki eyalet çözümünü kabul etmeyi reddediyor. Şu an Filistin kamuoyu uzlaşmaya sıcak bakıyor. Suçu başka bir tarafa atmak kolay ama, hedef ıskalanıyor. Barışa giden olası bir uzlaşma 1967 sınırlarından geçiyor.

Amerika Birleşik Devletleri göründüğü gibi hiç de dengeleyici bir rol oynamıyor. Aksine savaşın politik anlamda değil de radikallerin işine geldiği gibi terörü tetikleyen askeri saldırılar halinde sürmesini sağlıyor. Örneğin, Irak'taki savaş, El-Kaide tehdidine karşı yanlış bir tepkiydi, Bush yönetiminin İsrail'in Gazze ve Lübnan'daki askeri harekâtlarına yeşil ışık yakması da çözüm sunmuyor. ABD ve diğer güçlü ülkelerin, bölgede şiddet giderek kontrolden çıkarken hiçbir şey yapmadan oturmak yerine, her iki tarafa da çözüm için bir odak noktası kararlaştırmaları konusunda baskı yapmaları gerekir.

Günümüzde dünyanın en güçlü ideolojisi öz kararlılıktır. Bölgede bir Filistin devleti kurulana ve Irak, ABD işgalinden kurtulana dek radikal İslamcılar acemi askerlerin her zaman üstesinden geleceklerdir. Askeri misillemeler, onların rütbelerinin daha da yükselmesini sağlamaktan başka bir işe yaramayacaktır ve politik şikayetler yerlerini bulana dek demokrasinin yayılması

da durumu değiştirmeyecektir, çünkü radikaller oy sandığında da her zaman galip geleceklerdir.

Kısaca ılımlı gruplar, radikalizmin kökünün kazılması için, sürdürdükleri sert politikayı, uzlaşma politikalarıyla gözden geçirmeliler ve terörist tehditlere karşı, ancak ince hedeflere yönlendirilmiş anti-terörist operasyonlar yoluyla müdahale etmeliler.

Copyright: PROJECT SYNDICATE
www.project-syndicate.org
Çeviren: Mehmet Erdem Fidangül